

Małgorzata Leśniak-Johann

Planowanie turystyczne według zasad rozwoju zrównoważonego na przykładzie Parku Krajobrazowego Dolina Baryczy

Ekonomiczne Problemy Usług nr 52, 621-632

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MAŁGORZATA LEŚNIAK-JOHANN

Wyższa Szkoła Handlowa we Wrocławiu

PLANOWANIE TURYSTYCZNE WEDŁUG ZASAD ROZWOJU ZRÓWNOWAŻONEGO NA PRZYKŁADZIE PARKU KRAJOBRAZOWEGO DOLINA BARYCZY

Wprowadzenie

Rozwój turystyki niesie ze sobą wiele konsekwencji dla środowiska przyrodniczego, m.in. zabór ziemi i wody, ubożenie krajobrazu, zanieczyszczenie powietrza, wód, degradację gleby, niszczenie roślinności, szkody w świecie zwierząt¹. Właściwe zagospodarowanie obszarów przyrodniczo cennych może pozwolić na wszechstronny rozwój turystyki i rekreacji².

Celem niniejszego artykułu jest prezentacja idei planowania turystycznego zgodnie z zasadami rozwoju zrównoważonego na obszarach przyrodniczo cennych. W opracowaniu przedstawiono koncepcję strefowego rozwoju turystyki dla Parku Krajobrazowego Dolina Baryczy jako potencjalnego rejonu turystycznego w okolicach Wrocławia. Opracowanie jest propozycją w dyskusji na temat metodyki planowania turystyki zrównoważonej na obszarach przyrodniczo cennych.

Propozycję strefowego planowania turystyki zaprezentowano dla Parku Krajobrazowego Dolina Baryczy. Obszar ten leży w południowo-zachodniej części Polski, na pograniczu województw: dolnośląskiego, wielkopolskiego oraz lubuskiego, w zlewni rzeki Baryczy. Obszar ten charakteryzuje się dosyć dobrą dostępnością komunikacyjną. Większość miejscowości znajduje się w odległości około

¹ D. Zaręba, *Ekoturystyka. Wyzwania i nadzieje*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.

² A.E. Szczepanowski, *Kształtowanie turystyki zrównoważonej na obszarach przyrodniczo cennych*, w: *Zarządzanie turystyką na obszarach przyrodniczo cennych*, red. B. Poskrobko, Wyd. Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok 2005, s. 65–83.

godziny drogi od Wrocławia i Poznania, stąd jest to potencjalnie ważne miejsce rozwoju turystyki weekendowej.

Walory środowiska przyrodniczego Doliny Baryczy zostały objęte ochroną obszarową oraz indywidualną, w ramach m.in. Parku Krajobrazowego Dolina Baryczy, Obszaru Chronionego Krajobrazu Dolina Baryczy, OSO Dolina Baryczy, a także rezerwatu przyrody. Największym spośród istniejących rezerwatów w Dolinie Baryczy są Stawy Milickie. Rezerwat został utworzony w 1963 roku na powierzchni 5324 ha, z czego dwie trzecie zajmują stawy, a pozostałą część przyległe lasy i pola. Jest to największy rezerwat przyrody w Polsce, przewyższający swą powierzchnią niektóre z parków narodowych. Rezerwat stanowi pięć kompleksów stawów: Stawno (1629 ha), Radziądz (665 ha), Jamnik (328 ha), Ruda Sułowska (799 ha), Potasznia (370 ha). Na tym największym w Europie Środkowej kompleksie stawów rybnych regularnie gniazduje 60 gatunków ptaków wodno-błotnych, a podczas wiosennych i jesiennych przelotów można tu obserwować stada liczące nawet po kilka tysięcy ptaków.

1. Pojęcie turystyki zrównoważonej

Pojęcie turystyki zrównoważonej nawiązuje bezpośrednio do idei rozwoju zrównoważonego, która w skali globalnej pojawiła się w latach 70. XX wieku, natomiast najważniejsze ustalenia pochodzą z 1992 roku, jako wynik Szczytu Ziemi „Człowiek i Środowisko” w Rio de Janeiro.

Współcześnie za rozwój zrównoważony uznaje się „taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub ich obywateli zarówno współczesnego, jak i przyszłych pokoleń”³.

Ogólne zasady dotyczące rozwoju turystyki, zgodnie z zasadami rozwoju zrównoważonego, zostały ustanowione wspólnie przez Światową Radę Podróży i Turystyki (*World Travel and Tourism Council*), Światową Organizację Turystyki (*World Travel Organization*) i Radę Ziemi (*Earth Council*). Normy te zebrano w Agendzie 21 dla Turystyki⁴. Zapisy zawarte w dokumencie zwracają uwagę m.in. na następujące kwestie:

- edukacyjną funkcję turystyki,

³ *Prawo ochrony środowiska, ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku*, Dz.U. 2008, nr 25, poz. 150, tekst jednolity.

⁴ *Agenda 21 – for the Travel & Tourism Industry*, www.eco-tour.org/info/w_10145_en.html, 30.01.2008.

- poszanowanie i zrozumienie praw rządzących przyrodą, a także procesów związanych z zachowaniem równowagi ekologicznej ekosystemów,
- wzbudzanie świadomości zjawisk społecznych, kulturowych i ekologicznych zachodzących w otoczeniu,
- znaczenie ludności miejscowej w procesie kreowania, organizowania turystyki, a także czerpania korzyści ekonomicznych z tego tytułu.

2. Planowanie turystyczne na obszarach przyrodniczo cennych – zarys problematyki

Zagadnienie planowania turystyki na obszarach przyrodniczo cennych rozwinęło się w kilkudziesięciu ostatnich latach. Przyczyn należy upatrywać przede wszystkim we wzroście świadomości ekologicznej, relacji między poszczególnymi komponentami środowiska a człowiekiem oraz konsekwencji wpływu człowieka na środowisko.

Badania zagrożenia środowiska przez turystykę i wypoczynek mają na celu określenie norm dopuszczalnej ingerencji ludzkiej w przyrodę, tak by nie straciła ona swoich walorów. Dotyczą one następujących problemów⁵:

- oceny naturalnej odporności poszczególnych elementów ekosystemów (woda, roślinność, rzeźba terenu) na użytkowanie turystyczno-rekreacyjne,
- określenia maksymalnego dopuszczalnego obciążenia środowiska przez turystów, czyli tzw. chłonności naturalnej,
- oceny przewidzianego nacisku (zapotrzebowania społecznego) na różne typy ekosystemów,
- określenia stopnia degradacji elementów tworzących środowisko przyrodnicze.

W skali światowej pierwsze studia nad chłonnością i pojemnością turystyczną pojawiły się w latach 60., co było związane z intensywnym rozwojem turystyki masowej i obserwacjami negatywnego wpływu na środowisko przyrodnicze⁶.

Koncepcja turystyki zrównoważonej, w oparciu o model rozwoju zrównoważonego, powinna dążyć do zachowania równowagi pomiędzy walorami środowiska przyrodniczego, rozwojem gospodarki turystycznej oraz ruchem turystycznym w regionie⁷.

⁵ A. Krzymowska-Kostrowicka, *Geoekologia turystyki i wypoczynku*, PWN, Warszawa 1977.

⁶ M. Pstrocka, *Problematyka pojemności turystycznej w świetle anglojęzycznej literatury naukowej*, „Turyzm” 2004, nr 14/1, s. 91–103.

⁷ B. Bramwell, B. Lane, *Sustainable Tourism: An Evolving Global Approach*, „Journal of Sustainable Tourism” 1993, No. 1, s. 1–5.

Wśród metod planowania turystycznego można wyróżnić metodę ekspercką, społeczną, a także pośrednią ekspercko-społeczną. Podstawową zaletą metody eksperckiej jest stosunkowo obiektywne podejście do problematyki, możliwość wykorzystania wiedzy, doświadczenia ekspertów oraz innych podmiotów (dobre praktyki). Z drugiej strony pojawia się problem niewystarczającej komunikacji z lokalną społecznością, jej oczekiwaniami, braku identyfikacji ekspertów z regionem, braku uwzględniania specyfiki regionu.

Metoda społeczna niweluje te problemy, jednak pojawiają się inne mankamenty, związane z brakiem obiektywizmu, nadmiernym przywiązaniem do bieżących problemów, brakiem szerszego spojrzenia na proces planistyczny⁸. Optymalna w procesie planowania na obszarach przyrodniczo cennych wydaje się być metoda pośrednia uwzględniająca zaangażowanie grup eksperckich oraz społeczeństwa.

W procesie planowania musimy się zmierzyć z różnorodnymi wyzwaniem, aby im sprostać, należy kierować się m.in. następującymi zasadami⁹:

- powinny zostać wyznaczone wyraźne kryteria oceny możliwych rozwiązań planistycznych,
- planowanie wymaga różnorodnej wiedzy (naukowej, technicznej, doświadczenia w zarządzaniu),
- planowanie wymaga udziału społecznego,
- niepewność i ryzyko powinny być uwzględnione w planie,
- plan powinien uwzględniać aspekt czasowy i przestrzenny,
- plan powinien uwzględniać wymagania osobowe i finansowe dla implementacji rozwiązań,
- dziedzictwo naturalne i kulturowe jest podstawą dla innych wartości i korzyści związanych z obszarami chronionymi,
- organizacja zarządzania na obszarach przyrodniczo cennych istnieje w celu ochrony dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Zasady to doskonale sytuują się w koncepcji strefowego rozwoju turystyki na obszarach przyrodniczo cennych. Koncepcja strefowego rozwoju turystyki w regionie jest jednym z narzędzi zarządzania turystyką na obszarach przyrodniczo cennych, zgodnie z zasadami rozwoju zrównoważonego. Koncepcja daje szansę rozwoju z jednoczesnym zachowaniem równowagi na płaszczyźnie ekologicznej, gospodarczej, społecznej i kulturowej.

⁸ B. Poskrobko, H. Kiryluk, *Ogólny model systemu zarządzania turystyką na obszarach przyrodniczo cennych*, w: *Zarządzanie turystyką na obszarach przyrodniczo cennych*, red. B. Poskrobko, Wyd. Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok 2005, s. 171–194.

⁹ P.F.J. Eagles, S.F. McCool, *Planning for Tourism in National Parks and Protected Areas: Principles and Concept*, in: *Tourism in National Parks and Protected Areas*, CABI Publishing, 2007, s. 71–96.

Ideą koncepcji jest wyznaczenie na obszarze stref przewidzianych do użytkowania turystycznego o różnym poziomie intensywności. Zastosowanie koncepcji strefowego zagospodarowania turystycznego obszaru niesie ze sobą wiele zalet, wśród których należy wymienić¹⁰:

- uporządkowanie oferty turystycznej w poszczególnych strefach (ukierunkowanie na wybrane rodzaje i formy turystyki, a także skierowanie oferty do wybranych segmentów rynku),
- korzystny wpływ na zachowanie walorów środowiska przyrodniczego poprzez wykluczenie rodzajów turystyki powodujących degradację środowiska,
- uporządkowanie rynku inwestycyjnego w danej strefie poprzez sporządzenie wykazu inwestycji dopuszczonych do realizacji.

Jedną z głównych funkcji istnienia parku krajobrazowego jest udostępnianie go dla różnych form turystyki i wypoczynku. Teren nie powinien być przesycony elementami antropogenicznymi i musi być całkowicie pozbawiony obiektów wielkokubaturowych¹¹. Stopień zagospodarowania turystycznego jest zróżnicowany ze względu na wielkość parku i rodzaj strefy.

W parkach krajobrazowych proponuje się wyznaczanie stref użytkowania ekstensywnego (w najcenniejszych przyrodniczo enklawach), użytkowania skoncentrowanego (na terenach o wysokiej chłonności naturalnej) oraz osadnictwa wypoczynkowego.

Podstawą do sporządzenia podziału na strefy jest analiza uwarunkowań przyrodniczych, pozaprzyrodniczych oraz walorów specjalistycznych. Zgodnie z koncepcją punktowo-strefowego rozwoju turystyki wyróżnić można kilka etapów planowania:

- wyznaczenie zasięgu przestrzennego (granic) stref zagospodarowania turystycznego na podstawie wybranych kryteriów,
- wyznaczenie preferowanych form rozwoju turystyki dla każdej ze stref,
- wypracowanie zasad udostępniania obszaru w celach turystycznych i pogodzenie ochrony przyrody z turystyką.

¹⁰ B. Szczechowicz, *Planowanie zagospodarowania rejonów turystycznych według zasad zrównoważonego rozwoju gospodarczego (na przykładzie Bieszczadów)*, „Problemy Turystyki” 2005, No. 1-2, Vol. XXVIII, s. 26–37.

¹¹ D. Zaręba, *Ekoturystyka. Wyzwania i nadzieje*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.

3. Propozycja strefowego zagospodarowania obszaru Parku Krajobrazowego Dolina Baryczy pod funkcje turystyczne¹²

W niniejszym opracowaniu wyznaczono strefy intensywności rozwoju funkcji turystycznych w obrębie Parku Krajobrazowego Dolina Baryczy. Proces planowania przebiegał w czterech następujących etapach:

1. Wyznaczenie kryteriów diagnostycznych dla identyfikacji stref użytkowania turystycznego.
2. Wyznaczenie zasięgu przestrzennego stref użytkowania turystycznego.
3. Określenie rodzajów i form turystyki dla każdej ze stref.
4. Wypracowanie zasad udostępniania w celach turystycznych obszarów o najcenniejszych walorach środowiskowych, tj. rezerwatów przyrody.

Ad 1.

Poszczególne strefy wyróżniono na podstawie kilku kryteriów, przy czym podstawowe i zasadnicze jest kryterium przyrodnicze, na które składają się następujące elementy:

- cenna i unikatowość gatunków ornitofauny na podstawie przeprowadzonej waloryzacji¹³,
- typy siedlisk przyrodniczych,
- obecność gatunków strefowych.

Kryterium uzupełniającym do wyznaczenia zasięgu poszczególnych stref jest stopień zagospodarowania turystycznego. W analizie uwzględniono następujące elementy¹⁴: bazę noclegową, bazę gastronomiczną, bazę specjalistyczną, organizowane imprezy, piesze szlaki turystyczne, szlaki rowerowe, szlaki konne, kajakowe.

Ad 2.

Zasięg przestrzenny strefy wyznaczono metodą optymalizacji poprzez „nakładanie” poszczególnych warstw mapowych w skali 1:50 000¹⁵, biorąc pod uwagę wyznaczone kryteria:

- kryterium przyrodnicze na podstawie waloryzacji ornitofauny na obszarze PK Dolina Baryczy,
- zagospodarowania turystycznego (sieć szlaków turystycznych, ścieżek turystycznych, bazy noclegowej, bazy towarzyszącej).

¹² M. Leśniak, *Projekt strefowania turystyki w Parku Krajobrazowym Dolina Baryczy*, PTPP pro Natura, Wrocław 2008, maszynopis.

¹³ W. Zajac, B. Smyk, *Waloryzacja ornitologiczna Doliny Baryczy*, PTPP pro Natura, Wrocław 2008, maszynopis.

¹⁴ M. Leśniak, *Uwarunkowania rozwoju turystyki na obszarze Doliny Baryczy*, PTPP pro Natura, Wrocław 2006, maszynopis.

¹⁵ D. Sołowiej, *Podstawy metodyki oceny środowiska przyrodniczego człowieka*, UAM, Poznań 1987, s. 154.

Ad 3.

Na podstawie analizy walorów turystycznych oraz form zagospodarowania turystycznego wyznaczono formy i rodzaje turystyki, które mają potencjał rozwoju w każdej ze stref¹⁶.

Pod uwagę wzięto następujące formy ekoturystyki:

Wędkarstwo

Obszar Doliny Baryczy potencjalnie jest bardzo atrakcyjny dla wędkarzy. Na tym terenie znajdują się duże zespoły stawów hodowlanych oraz liczne rzeki. Szczególne znaczenie mają dwa sąsiadujące ze sobą rejony – milicki i żmigrodzki. Stawy te nie są jednak udostępnione dla wędkarstwa amatorskiego, a jedynie służą celom hodowlanym. Dla wędkarzy wyznaczono kilka łowisk komercyjnych i akwenów dla członków PZW.

Turystyka wodna

Głównym elementem decydującym o przydatności wód dla wędrówek kajakowych jest głębokość wody wynosząca minimum 30 cm. Pozostałe czynniki to: czystość wód i powietrza, zalesienie terenów nadbrzeżnych, walory krajobrazowe oraz dostępność brzegów. Na omawianym obszarze występują atrakcyjne tereny dla wędrówek wodnych. Tworzą je Barycz oraz jej dopływy Orla, Polska Woda, Młyńska Woda i Sąsiedzka. Wszystkie rzeki mają charakter nizinny i wyróżniają się niskim spadkiem, co sprawia, że przepłynięcie nimi jest stosunkowo łatwe. Jednak niski spadek bywa wyraźną przeszkodą, gdyż szczególnie w okresach niżu opadowego (sierpień–wrzesień) spływ jest utrudniony bądź też niemożliwy z powodu zbyt niskiego stanu wód.

Narciarstwo biegowe

Teren Doliny Baryczy jest nizinny i nie spełnia minimum warunków do uprawiania narciarstwa zjazdowego (min. różnica wzniesień 150 m, kąt nachylenia stożku 7-26°).

Z powodzeniem można na tym terenie uprawiać jednak narciarstwo biegowe, które jest ściśle uzależnione od grubości (min. 20 cm) i czasu zalegania (min. 60 dni) pokrywy śnieżnej. Z powodu braku wytyczonych szlaków do wędrówek narciarskich, amatorzy tej formy turystyki kwalifikowanej mogą korzystać z odcinków szlaków pieszych i rowerowych

Turystyka piesza

Obszar Parku Krajobrazowego Dolina Baryczy doskonale nadaje się do uprawiania pieszych wędrówek nizinnych. Brak uciążliwego przemysłu, niski stopień urbanizacji i wielka różnorodność środowisk przyrodniczych sprawiły, że na tym obszarze wyznaczono bardzo wiele pieszych szlaków turystycznych, przebiegają-

¹⁶ M. Leśniak, *Uwarunkowania rozwoju turystyki na obszarze Doliny Baryczy*, PTPP pro Natura, Wrocław 2006, maszynopis.

cych przez różnorodne zbiorowiska leśne, wilgotne łąki i wielkie kompleksy stawów. Na obszarze 16 gmin zidentyfikowano 354 km szlaków pieszych.

Turystyka rowerowa

Dolina Baryczy to sprzyjający teren dla rowerzystów. Liczna sieć utwardzonych dróg leśnych oraz dróg lokalnych o wyjątkowo małym ruchu samochodowym, piękne krajobrazy, a także urozmaicona miejscami rzeźba terenu szczególnie zachęca do odbywania wycieczek rowerowych.

Myślistwo i łowiectwo

Obszar Doliny Baryczy jest bardzo atrakcyjny pod względem walorów łowieckich. Warunkuje to przede wszystkim sprzyjająca charakterystyka przyrodniczo-leśna tego regionu. Na omawianym obszarze dominują rozległe kompleksy leśne (lesistość sięga tu 40% i jest zdecydowanie wyższa od średniej lesistości Polski), wśród których przeważają lasy sosnowe średnich klas wieku. Lasy te są przede wszystkim ostoją jelenia, sarny, dzika i daniela. Istotne jest również bogactwo drobniejszej zwierzyny łownej, takiej jak lis, borsuk, jenot, norka amerykańska, zając, dziki królik, kuna leśna, tchórz czy też piżmak.

Obszary te w przeważającej części są pod zarządem Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych we Wrocławiu oraz w Poznaniu i obejmują Nadleśnictwa Antonin, Milicz i Żmigród oraz w mniejszej części Nadleśnictwa Krotoszyn, Oborniki Śląskie, Oleśnica i Taczanów. Podmioty te, poza typową gospodarką leśną, prowadzą także Ośrodki Hodowli Zwierzyny (OHZ), wśród których na uwagę zasługuje Leśnictwo Łowieckie Wróbliniec – OHZ 17 oraz Leśnictwo Łowieckie Kubryk – OHZ 26. Dzięki pracy tych ośrodków notuje się istotny wzrost погоłowia grubej zwierzyny łownej.

Rozwój myślistwa i łowiectwa umożliwiają na tym terenie kwatery myśliwskie, wśród których największe znaczenie mają kwatery Kubryk i Wróbliniec w Nadleśnictwie Milicz oraz kwatery Niezgoda w Nadleśnictwie Żmigród. Łowiska Doliny Baryczy cieszą się dużą popularnością, zarówno wśród myśliwych z Polski, jak również z zagranicy i są one przez nich dobrze oceniane.

Bird watching

Obserwowanie ptaków (ang. *bird watching*) jest popularną formą spędzania wolnego czasu w krajach Europy Zachodniej i Północnej, szczególnie w Wielkiej Brytanii i Norwegii. Również w Polsce ta forma wypoczynku zyskuje coraz więcej zwolenników. Obszar Parku Krajobrazowego Dolina Baryczy posiada idealne warunki naturalne do rozwoju tej formy rekreacji. Na obszarze tym stwierdzono 277 gatunków ptaków, w tym 169 gatunków lęgowych, z których większość gniazduje w rezerwacie ornitologicznym Stawy Milickie.

Bardzo dobre warunki do obserwacji ptaków środowiska wodno-błotnego występują w otoczeniu dużych stawów z wyspami trzcinowymi. Można tu wymienić choćby Staw Stary (punkt obserwacyjny na północno-zachodnim brzegu stawu, dobry widok na wysepki trzcinowe), Staw Jeleni III (punkt obserwacyjny na połu-

dniowo-wschodnim brzegu stawu, przy tzw. szwedzkiej drodze), Staw Mewi Duży (punkt obserwacyjny na północnym brzegu stawu, z dobrym widokiem na liczne szuwały), Staw Słoneczny Górny (punkt obserwacyjny na wschodnim brzegu stawu, z grobli) czy też Staw Grabownica (punkt obserwacyjny na północno-zachodnim brzegu z widokiem na licznie występujące wysepki trzcinowe). Do najczęściej spotykanych gatunków ptaków gniazdujących w tym środowisku zalicza się gęś gęgawę, bąka, błotniaka stawowego, perkoza rdzawoszyjnego, perkoza dwuczubego, mewę śmieszkę oraz liczne kaczki.

Istotne znaczenie mają również gatunki ptaków środowisk leśnych, które gniazdują w otaczających stawy zespołach leśnych, a nad stawy zapuszczają się w poszukiwaniu pokarmu. Wśród nich na szczególną uwagę zasługują: bocian czarny, orzeł bielik, kania czarna i kania ruda. Ponadto ze środowiskiem leśnym nierozzerwalnie związane są takie gatunki ptaków, jak dzięcioł czarny czy sowy (puszczyk i uszatka).

Należy również wspomnieć o ptakach gniazdujących na łąkach i innych terenach otwartych. Są to przede wszystkim czajki, krwawodzioby, błotniaki łąkowe i błotniaki zbożowe.

Do obserwacji ptaków przydatne są specjalne wiaty i wieże widokowe, które pozwalają przypatrywać się przyrodzie przez lornetkę czy lunetę, można także zrobić zdjęcie. Dotychczas zbudowano dwa takie obiekty – nad stawem Trzcielini Nowy koło Przygodzic oraz nad stawem Słupickim Starym, w okolicy Rudy Milickiej, która jednak znajduje się w stanie ruiny. Potrzeby są jednak dużo większe, dlatego projektowane są kolejne tego typu obiekty, między innymi nad stawem Grabownica, Polnym, Słupickim Starym (w miejscu poprzedniego obiektu) czy Niezgodą.

Ponieważ ta forma spędzania czasu wolnego zyskuje coraz większe rzesze zwolenników, wydaje się, że w miejscach obserwacji ptaków powinny być ustawione kolorowe tablice informacyjne, które pomogą w rozpoznaniu gatunków ptaków osobom początkującym.

Należy jednak pamiętać, iż na obszarze zarządzanym przez Państwowy Zakład Budżetowy „Stawy Milickie” w Rudzie Sułowskiej, a także na terenie rezerwatu „Stawy Milickie” istnieją ograniczenia w swobodzie poruszania się w obrębie grobli między stawami, które ograniczają możliwości rozwoju *bird watchingu*.

4. Strefy działalności turystycznej w Parku Krajobrazowym Dolina Baryczy

Biorąc pod uwagę kryteria diagnostyczne, wyznaczono trzy podstawowe strefy dostępności dla ruchu turystycznego (tabela 1):

1. Strefa ekstensywnego użytkowania turystycznego (I) – obejmuje najbardziej cenne przyrodniczo obszary, tj. części rezerwatów, torfowiska, łąki rajgrasowe, łągi, w lasach okolice gatunków strefowych.

2. Strefa skoncentrowanego użytkowania
 - Strefa wyłączona z twardej infrastruktury i masowego użytkowania (II a),
 - Strefa z możliwością rozbudowy drobnej bazy turystycznej (noclegowej, gastronomicznej, specjalistycznej) (II b) – obejmuje stawy poza rezerwatem, części rezerwatu, które obecnie są zagospodarowane.
3. Strefa z dostępem wolnym, strefa osadnictwa wycieczkowego (III).

Podsumowanie

Etap planistyczny jest niezbędny do racjonalnego gospodarowania zasobami obszaru i rozwoju zrównoważonego, w tym rozwoju zrównoważonego turystyki. Turystyka może potencjalnie w takich obszarach przynosić wiele korzyści, a także wiele strat, które w miarę możliwości należy eliminować. Korzyści i koszty dotyczą wielu płaszczyzn – ekologicznej, środowiskowej, społecznej (zwłaszcza dla społeczności lokalnej), ekonomicznej.

Koncepcja turystyki zrównoważonej jest bardzo złożonym problemem wymagającym wielu umiejętności w zakresie świadczenia usług turystycznych, czasu oraz cierpliwości.

W opracowaniu zaprezentowano propozycję strefowego planowania rozwoju turystyki zrównoważonej na obszarze przyrodniczo cennym, jakim jest Park Krajozrazowy Dolina Baryczy. Jest to pewien głos w dyskusji nad podejściem do planowania turystyki w obszarach prawnie chronionych. Istnieje wciąż wiele problemów natury metodycznej, praktycznej w tym zakresie. W planowaniu stref zasadnicze znaczenie przypisano czynnikowi specyficznemu dla tego obszaru, jakim jest cennaść i unikatowość ornitofauny, cennaść siedlisk. Kryterium uzupełniającym jest stan zagospodarowania turystycznego na analizowanym obszarze.

Tabela 1

Strefy zagospodarowania turystycznego wg rodzajów i form turystyki w Parku Krajo-
brazowym Dolina Baryczy

	Kategoria			
	Obszar	Forma ochrony przyrody	Rodzaj inwestycji	Rodzaj, forma turystyki
Turystyka kontemplacyjna	rezerваты przyrody Stawy Milickie, Olszyny Niezgodzkie, miejsca występowania gatunków strefowych, łąki trzęślicowe, torfowiska, łągi – siedliska Natura 2000, murawy napiaskowe, wszystkie zinwentaryzowane siedliska motyli, Stawy Krośnickie, Kompleks stawów Żeleźniki, Stawy Gadzinowe, Stawy Grabek, Staw Zimowy w Kompleksie Potasznia oraz pozostałe obszary strefy I	najwyższa (I eksten-sywnego użytko-wania).	wyłączona spod nowych inwestycji infrastrukturalnych. Dopuszczalna budowa elementów punktowych (wiaty, punkty obserwacyjne) i liniowych (ścieżki dydaktyczne)	piesza, rowerowa, konna, <i>bird-watching</i> , edukacyjna (indywidualne, nie masowe, z przewodnikiem)
Turystyka specjalistyczna (z ograniczonym zainwestowaniem)	łąki rajgrasowe, pozostałe części obszaru Natura 2000, obszary cenne ze względu na ornitofaunę (według waloryzacji)	wysoka (IIa i IIb strefa).	brak nowych inwestycji w zabudowę, wykorzystanie infrastruktury, która już istnieje, dopuszczalna budowa elementów punktowych (wiaty, punkty obserwacyjne) i liniowych (szlaki turystyczne) wraz z infrastrukturą towarzyszącą (parkingi, miejsca postojowe)	<i>bird-watching</i> , <i>dragonfly-watching</i> , piesza, konna, rowerowa, edukacyjna (zielone szkoły, semina-ria, plenery, warsztaty), kajakarstwo, <i>bat detecto-ring</i> , rolkarstwo, zbiór owoców runa leśnego
Wsie tematyczne	- Dziewiętlin (gmina Krośnice) - Łędziny (gmina Krośnice) - Kołęda (gmina Krośnice) - Ruda Żmigrodzka (gmina Żmigród) - Przygodziczki (gmina Przygodzice)	niska (III strefa)	nowe inwestycje w bazę noclegową i gastronomiczną i inną bazę towarzyszącą w nawiązaniu do architektury lokalnej	agroturystyka
Wolontariat dla przyrody	rezerваты przyrody Stawy Milickie, Olszyny Niezgodzkie, miejsca występowania gatunków strefowych, łąki trzęślicowe, torfowiska, łągi – siedliska Natura 2000, murawy napiaskowe, wszystkie zinwentaryzowane siedliska motyli, Stawy Krośnickie, Kompleks stawów Żeleźniki, Stawy Gadzinowe, Stawy Grabek, Staw Zimowy w Kompleksie Potasznia oraz pozostałe obszary strefy I	najwyższa/ wysoka (I i II a, b strefa)	poprawa jakości istniejącej infrastruktury turystycznej np. wykaszanie łąk	wolontariat dla przyrody
Rekreacja wodna	wykorzystanie obszarów zagospodarowanych turystycznie poza strefą I i II, zbiorniki rekreacyjne (w strefie III)	niska (strefa III) wysoka (II a, b) najwyższa (I)	brak nowych inwestycji typu zbiornik rekreacyjny zasilany wodami Baryczy i jej dopływów, pola golfowe. Możliwe małe stawy kąpieliskowe z naturalnym oczyszczaniem wody	rekreacja wodna (rejsy łodziami solarnymi, żaglówki, kajakarstwo i inne)
Różnorodne usługi	miasta i większe miejscowości z dobrą dostępnością komunikacyjną i rozwiniętą bazą noclegową i gastronomiczną	niska (strefa III)	nowe inwestycje w bazę gastronomiczną i noclegową, a także specjalistyczną. Możliwość lokalizowania centrum informacji turystycznej o regionie	turystyka biznesowa, weekendowa, sentymalna, agroturystyka, piesza, rowerowa

Źródło: opracowanie własne.

**TOURISM PLANNING IN ACCORDANCE
WITH SUSTAINABLE DEVELOPMENT PRINCIPLES –
THE CASE OF BARYCZ VALLEY LANDSCAPE PARK**

Summary

Proper development of protected areas plays an important role in multidimensional tourism development. On the other hand tourism development also has an effect on natural environment. The Agenda 21 for the tourism contains the basic principle of sustainable tourism development and tourism planning. The document pays attention on educational function of tourism, respecting and understanding of natural rules, affecting public awareness of environmental issues and significance of local society in a tourism development process.

The main purpose of the paper is to present the idea of sustainable tourism planning in protected areas. It was examined in accordance with the tourism zoning concept, the case of Barycz Valley Landscape Park. The paper is a voice in the discussion about methodology of the tourism planning in the nature protected areas. The methodology was based on three stages: recognition of diagnostic criteria for tourism exploration zones, their spatial range and identification of tourism forms for all zones. There were identified three main tourism development zones in the Barycz Valley Landscape Park: extensive tourist exploitation, concentrated tourist exploitation, the zone with free access.

Translated by Małgorzata Leśniak-Johann